

Per ERNEST GUASP

|| Article publicat a Mirador el 24 d'octubre de 1935,
cedit per Isabel Artigas Coll

Cipriano Rivas Cherif va iniciar la seva tasca al teatre espanyol com a promotor, animador i propagandista de la primera *tournée* que van fer a Espanya, cap allà l'any vint, les marionetes de Podrecca. Gràcies a l'èxit d'aquesta missió, li foren encomanades l'apadrinament i la direcció artística de la *tournée* que, temporades després, va fer l'actriu italiana Mimí Aguglia per Espanya.

Mentrestant, Rivas Cherif va dirigir i va animar la formació del Teatro de la Escuela Moderna, creat per ell mateix, i que va agrupar al voltant del seu prestigi una joventut disciplinada i disposada a fer de la professió teatral un art ple de vocació d'honestedat escènica. Tots aquells elements han aconseguit ésser dotats d'una nova ètica professional que culminà en l'èxit de la presentació d'*Un enemigo del pueblo*, d'Ibsen.

Aleshores, Rivas Cherif simultaniejava aquestes activitats amb la col·laboració en aquella agrupació de teatre *amateur* que tenia la seva seu a casa del novel·lista Pío Barola i que s'anomenava El Mirlo Blanco. D'allí passà a El Cántaro Roto, companyia *amateur* així mateix, que Valle-Inclán dirigia al Círculo de Bellas Artes, de Madrid. Posteriorment, encara, Rivas Cherif fou un dels principals elements de l'agrupació El Caracol.

Aleshores assumí la direcció artística de la companyia de Mimí Aguglia, la qual, per iniciativa d'ell, va incorporar al seu repertori *La cabeza del Bautista*, de Valle-Inclán. Les seves excepcionals condicions de director trobaren motiu de sobres en les dificultats d'aquesta obra, tan matisada de detalls i tan necessitada d'una orientació precisa i d'un aprofitament intel·ligent de les possibilitats artístiques, possibilitats menyspreades per empreses i actrius que no havien sabut veure-les.

Acabada l'actuació a Espanya de l'actriu italiana, Rivas Cherif trobà de seguida que s'havia adonat de com era de valuós el seu concurs. Fou Irene López Heredia, que aquests dies actua al nostre Romea.

Amb aquesta actriu molt bella, de tantes possibilitats, potser no prou aprofitades, Rivas Cherif va marxar a Amèrica. El primer que va fer va ser renovar-li el repertori i adaptar al seu treball comèdies de nous autors, més d'acord amb les seves dots tan personals.

El resultat no va trigar gaire. Irene López Heredia, sota l'orientació del seu nou director, va fer *De la noche a la mañana*, d'Ugarte; *Para el cielo y los*

altares, de Benavente; *La carroza del Santísimo*, de Merimée, traduïda per Manuel Azaña, i moltes d'altres que ajudaren l'actriu a manifestar-se plenament i a assolir un èxit gairebé desacostumat, encara que molt merescut.

L'experiment, però, només va durar sis mesos.

Ara, un d'aquests dies, Irene va trobar a la Rambla el seu exdirector i, com sempre que el troba, no oblidà de dir-li: "—Cipriano, por Dios, búscame una comedia de aquellas que me buscas. Una comedia de esas de arte!"

Després, encara, Rivas Cherif fou director artístic d'aquella companyia que va actuar al Romea de Barcelona i que comandava Isabel Barrón. Rivas Cherif va alliberar aquesta actriu del repertori insuls i li va fer fer *La moza del cántaro*, de Lope de Vega, una comèdia d'Unamuno que si no recordem malament era *Sombras del pasado*, i *La casa de los naipes*, d'Ugarte i López Rubio.

Després, ja va acaparar-lo Margarida Xirgu per sempre més. Al costat d'ella Rivas Cherif ha fet la part més important de la seva obra personal com a director de teatre. La cosa ha estat possible perquè ell és un gran director i ella una de les poques persones autènticament eminents que es deixen dirigir.

Per a molta gent, Rivas Cherif encara només és, dit sigui sense intenció de molèstia, el cunyat del senyor Azaña: però per a molta altra gent, ja fa anys que havia estat més que això, que ja és molt. Havia estat, com demostren les dades abans esmentades, un infatigable renovador del teatre, una voluntat i una intel·ligència posades al servei de la renovació que tant necessita l'escena espanyola i tots els elements que de prop o de lluny hi intervenen, sense excloure'n, naturalment, el públic. Tant és així que, per un ordre cronològic naturalíssim, abans que ell fos per a molts el cunyat del senyor Azaña, el senyor Azaña era cunyat d'ell. Això sembla una banalitat, però una anècdota ho aclarirà.

Una vegada, quan la república era a prop, essent ja Rivas Cherif director artístic d'una companyia, s'estava assajant *La carroza del Santísimo*, traduïda per Azaña. L'obra no era del gust de tots els que l'havien d'interpretar. Un bon dia, en entrar Rivas Cherif al teatre per a un assaig, va poder collir aquest diàleg:

"Un còmic: —Pero, ¿de quién es esta obra?

L'apuntador: —¿Pues de quién va a ser? Del cuñado del director!"

* * *

El nombrós públic que suara ha desfilat pel Teatre Barcelona ha pogut constatar, per mitjà de les obres presentades i de l'actuació global de l'excel·lent formació que acabdilla Margarida Xirgu, el prodigi d'una desacostumada adaptació de conjunt, un gust segur en la presentació i una hones-

Cipriano Rivas Cherif. (Foto extreta del n. 42 de "Cuadernos" El Público, Madrid, desembre de 1989).

tedat absoluta en la interpretació de tots els personatges, grans o petits, importants o insignificants; coses totes que revelen una direcció que unifica tots els esforços i enlaira tos els resultats.

Però el director diu que això només és possible amb la Xirgu i per a demostrar-ho ens ha explicat el següent:

“—Essent jo director de la Teatro Escuela de Arte (TEA), que és una mena de cooperativa professional de treballadors del teatre, on s’agrupen actors, decoradors, músics, maquinistes, apuntadors i autors, la Xirgu m’ha fet acoblar a la seva companyia els més destacats elements d’aquesta escola. Elements no destacats com s’entén en el teatre corrent, car allí ningú no és

invariablement el primer actor o la primera actriu, el primer galant o la primera dama; allí cada un fa el que li manen segons el criteri del director, que és qui reparteix els papers. Allí, una vegada, un actor procedent del teatre, diguem-ne del carrer, va negar-se a fer, en una comèdia de Tirso de Molina, uns treballs de maquinària encarregats als actors mateixos, perquè la mutació es feia a teló alçat; aquell treball vaig fer-lo jo mateix, que era el director... Allí, quan es representà *Gas*, la Xirgu va voler fer un paper secundari per tal de guanyar-se la confiança dels qui després havien d'integrar la seva companyia, d'aquells que ara faran amb ella la *tournee* d'Amèrica."

"Sis d'aquells joves formen ara al seu costat i, lliures dels prejudicis en ús a l'escena espanyola, la secunden allà on cal i sempre posant-hi tot l'entusiasme."

"Antonia Calderón, aquella noia de disset anys que fa el paper principal de la comèdia de Casona *Otra vez el Diablo*, és un d'aquells elements de la TEA que la Xirgu s'ha fet seus. La tasca d'aquesta noia, com la de tots els seus altres cinc companys de procedència, és la prova més clara de com es concep la disciplina d'aquella escola que dirigeixo, potser pels mateixos mereixements que m'han portat al costat de l'eminent actriu catalana."

"Dirigir al costat de la Xirgu i dirigir-la a ella mateixa és un plaer. Jo, personalment, prellegeixo les comèdies que tenim per triar. Les que considero convenients, les hi sotmeto, i si hi ha acord, ens disposem a muntar-les. Sempre hi ha discussió, però discutim predisposats a posar-nos d'acord i no perdre el temps."

"Jo, personalment, vaig acumulant els elements escènics adequats al gust, l'època i l'ambient de la nova comèdia. Ella encara destria d'aquests elements facilitats per mi, aquells que el seu admirable instint d'actriu considera més assimilables."

"Pel que fa al moviment escènic, ens posem d'acord abans de començar, a fi de no discutir al davant dels altres que ens secunden. Ella adapta la seva persona a l'escena tan sàviament com li és peculiar i hi acobla l'acció dels altres, i tot plegat adaptat al criteri que dona la tònica total de l'obra. Jo estic fora de l'escena, al lloc del públic, tan aviat com l'obra està d'aquella manera que els del teatre en diuen *ir a la concha*. A partir d'aquest moment, la primera actriu és dirigida absolutament com tothom, i com ella sola, il·lustre entre totes les actrius, sap deixar-se dirigir."

TEXTOS

Joan Montanyès a Utopista, de Monti & Cia. Direcció: Joan Montanyès i Jordi Puntí. Teatre Nacional de Catalunya, abril de 1999. (Fotografia cedida pel TNC).

Assaig de Teatre es proposa donar a conèixer obres d'autors que difícilment estrenen o publiquen a casa nostra. Pel fet que Jerónimo López Mozo va aconseguir amb l'obra *Ahlán*¹ el premi Nacional de Literatura Dramática 1998, ho hem volgut celebrar publicant la versió catalana de Daniel Cid d'un dels seus textos més emblemàtics i poc coneguts als Països Catalans, *Gernika*. Amb la publicació d'aquesta versió es podria replantejar el problema de la necessitat de traduir al català els millors textos castellans. Si les tesis polítiques independentistes van agafant cada cop més importància i conquereixen nous terrenys ideològics, cal pensar que el nostre públic haurà d'acostumar-se a veure els textos castellans traduïts a la llengua catalana. D'altra banda, Jerónimo López Mozo és un autor molt lligat a Catalunya (va néixer a Girona, es va donar a conèixer al Festival de Teatre de Sitges el 1967, etc.) A més, l'autor té molt bones relacions d'amistat amb representants de la cultura catalana i té gran respecte per la cultura del nostre país.

Susan Yankowitz és una autora fonamental en l'avantguarda de Nova York dels anys seixanta. És, a més, una autora amb un gran bagatge de coneixements en l'estricta món de l'espectacle. El seu nom està unit als millors moments de l'Open Theatre i pensem que l'estrena de la seva obra *Cel de nit*, en què es planteja el problema de l'afàsia, pot ajudar no solament a donar a conèixer una autora americana fonamental a casa nostra, ans també pot ajudar a fer conèixer una malaltia tan misteriosa com desconeguda. Amb la publicació d'aquest text, esperem iniciar una antologia d'autors americans.

Atès que la revista *Escena* pràcticament es dedica a publicar autors de les últimes generacions, pensem que *Assaig de Teatre* ha d'incidir a fer conèixer altres veus o representants de generacions no tan agombolades per les editorials i pels mitjans de comunicació actuals.

1. LÓPEZ MOZO, Jerónimo. *Ahlán*. Madrid: Instituto de Cooperación Iberoamericana, 1997.